

Polskie i europejskie standardy wykonywania wolnych zawodów

Pojęcie wolnego zawodu

Pojęcie wolnego zawodu nigdy nie było i nadal nie jest definiowane wprost. W okresie trwania II Rzeczypospolitej w Rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 czerwca 1927 r. – Prawo przemysłowe pojęcie wolnego zawodu obejmowało, nie będącą przemysłem, pracę zawodową adwokatów, obrońców sądowych, notariuszy, inżynierów, architektów, budowniczych (techników budowlanych), geometrów, mierniczych, rzeczników patentowych, działalność literacką, twórczość artystyczną, wykonywanie nakładu własnych utworów, wydawnictwo i sprzedaż czasopism, pracę zawodową lekarzy, farmaceutów, felczerów, lekarzy weterynarii, pielęgniarek i położnych, sanitariuszy, masażystów i kosmetyków. W rozporządzeniu jednak nie zdefiniowano pojęcia wolnego zawodu. Podobnie obecnie obowiązujące przepisy dotyczące podatku dochodowego od osób fizycznych nie wskazują jednoznacznej definicji wolnego zawodu. Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz. U. 1991, Nr 80, poz. 350 z późn. zm.) określa jedynie, że wykonywaniem wolnego zawodu jest działalność osobiście wykonywana przez lekarzy wszystkich specjalności, techników dentystycznych, felczerów, położne, pielęgniarce, prawników, ekonomistów, inżynierów, architektów, techników budowlanych, geodetów, rzeczników patentowych, tłumaczy i księgowych. Niejednokrotnie pojęcie to występuje także w treści wielu umów międzynarodowych zawieranych przez Rzeczypospolitą Polską z innymi państwami w kwestii np. unikania podwójnego opodatkowania¹.

Próbując jednak zdefiniować pojęcie wolnego zawodu na potrzeby tej pracy, warto odwołać się do przepisów regulujących funkcjonowanie wymienionych wyżej profesji i na tej podstawie sformułować tę właśnie definicję. Krystyna Wojtczak uznaje, że wolny zawód to osobiste i systematyczne wykonywanie wewnątrznie spójnego zespołu czynności o charakterze intelektualnym, wymagających wysokich kwalifikacji (wiedzy i praktyki), systematycznie, w zamian za honorarium bezinteresownie ustalone, służące zapewnieniu świadczeń i usług klientom oraz ochronie istotnych wartości interesu ogólnego, zgodnie z obowiązującymi normami prawnymi, zasadami etycznymi i deontologicznymi. Wydaje się, że takie właśnie rozumienie pojęcia wolnego zawodu oddaje istotę sprawy².

Próbę zdefiniowania wolnego zawodu podjął również Józef Filipek, który uznał, że osoby wykonujące wolny zawód powinny mieć wysokie kwalifikacje oraz przygotowanie, ponieważ działania podejmowane przez przedstawicieli tych profesji są niezwykle złożone. Władza publiczna nie powinna ingerować w metody działań stosowane w obrębie wolnych

¹ K. Wojtczak, *Zawód i jego prawna reglamentacja. Studium z zakresu materialnego prawa administracyjnego*, Poznań 1999, s. 82–83.

² J. Jacyszyn, *Wykonywanie wolnych zawodów w Polsce*, Warszawa 2004, s. 21.

zawodów. Ponadto wolne zawody muszą być wykonywane samodzielnie oraz w sposób nieskrepowany. Samodzielność działania powoduje powstanie szczególnej więzi pomiędzy osobą wykonującą wolny zawód a odbiorcą jej świadczeń i usług, która to więź oparta jest na zaufaniu. Każdy wolny zawód powinien mieć samorząd, zapewniający samodzielność i niezależność wobec administracji rządowej. Podobne rozważania prowadzą również inni badacze, którzy podkreślają między innymi, iż zadaniem przedstawicieli wolnych zawodów jest świadczenie określonych usług o charakterze pozamaterialnym, w sferze dóbr publicznych i wartości o charakterze idealnym w życiu społecznym. Świadczenie tego rodzaju usług oparte jest na zawodowo-gospodarczej samodzielności i niezależności działającego podmiotu. Podmiot ten wykorzystuje własne zdolności i umiejętności twórcze, nie będąc formalnie podporządkowanym woli osób trzecich³. Należy jednak zaznaczyć, że polski ustawodawca nie uregulował normatywnie tego pojęcia, pozostawiając to zadanie doktrynie prawnej⁴.

W polskiej literaturze pojęcie wolnego zawodu występuje rzadko i często pojawia się jedynie dla zobrazowania pewnej grupy zawodów, które wskazane zostały w ustawie o podatku dochodowym od osób fizycznych. Znacznie więcej miejsca w polskiej literaturze przedmiotu poświęca się innemu pojęciu, a mianowicie pojęciu samorządu zawodowego, które posiada umocowanie konstytucyjne. W art. 17 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. stwierdzono bowiem, że *W drodze ustawy można tworzyć samorzady zawodowe, reprezentujące osoby wykonujące zawody zaufania publicznego i sprawujące pieczę nad należytym wykonywaniem tych zawodów w granicach interesu publicznego i dla jego ochrony*. Funkcjonowanie zawodów, które w literaturze europejskiej bardzo często określane są jako zawody wolne, zostało zorganizowane na zasadzie powszechnego samorządu korporacyjnego.

Istota samorządu zawodowego w Polsce

Demokratyczne nadzieje, jakie łączyły się z przełomem politycznym roku 1989 w Polsce wiązały się przede wszystkim z liberalnym kapitalizmem w sferze gospodarczej, ale także daleko idącą demokratyzacją aparatu władzy publicznej, przynosząc w efekcie niemal całkowite odejście od struktury jednolitej i scentralizowanej. W sferze wykonywania administracji przejawem tego procesu jest daleko idąca decentralizacja aparatu administracyjnego. Obecnie funkcjonujący model administracji zakłada jej wykonywanie zarówno przez aparat scentralizowanej administracji rządowej, jak również wieloraki układ organów czy instytucji działających samodzielnie i wykonujących powierzone im w drodze ustaw zadania publiczne w imieniu własnym i na własną odpowiedzialność. Koncepcja ta zakłada wielość podmiotów publicznoprawnych uczestniczących obok państwa i jego organów w sprawowaniu władzy publicznej oraz wykonywaniu administracji. Oprócz jednostek obligatoryjnych o podstawowym znaczeniu, jak na przykład jednostki samorządu terytorialnego, administracja jest rów-

³ M. Szydło, *Nabywanie uprawnień do wykonywania wolnych zawodów*, „Państwo i Prawo” 2002, z. 7, s. 51.

⁴ Warto także powiedzieć, że badaniami nad problematyką wykonywania wolnych zawodów w krajach Unii Europejskiej zajmuje się Instytut Wolnych Zawodów przy Uniwersytecie Aleksandra w Norymberdze. Uczeni wspomnianej jednostki próbują ustalić: cechy wyróżniające wolne zawody, ewolucję wolnych zawodów, ich genezę i rozwój, predyspozycje osób wykonujących wolne zawody, a także analizują orzecznictwo sądowe dotyczące wolnych zawodów. Zob. J. Jacyszyn, *Pojęcie wolnego zawodu. Analiza aktów prawnych i doktryny*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2000, nr 10, s. 1.

niez wykonywana przez samorzady zawodowe czy gospodarcze. Nie ulega wątpliwości, iż nowy model organizacji administracji w Polsce stanowi przeciwieństwo systemu narzuconego w latach czterdziestych minionego stulecia i bez powodzenia reformowanego przez cały okres Polski Ludowej⁵.

Bardzo istotną rolę w systemie reprezentowania interesów określonych grup społecznych odgrywa samorząd zawodowy. Zgodnie z założeniami teoretycznymi samorząd zawodowy to organizacyjna forma zrzeszania się osób wykonujących ten sam zawód, której celem jest m.in. reprezentowanie ich interesów wobec władz państwowych, doskonalenie zawodowe i czuwanie nad etyką wykonywania zawodu oraz ochrona socjalna tychże osób, a także realizowanie szeregu zadań typowych dla związków publicznoprawnych. To właśnie publicznoprawny zakres działań samorządu zawodowego decyduje o jego istocie i wyróżnia go spośród innych organizacji o charakterze typowo zrzeszeniowym⁶.

Dodać również należy, że samorzady zawodowe tworzone są przez profesje, które ze względu na swoje społeczne znaczenie wymagać muszą najwyższych kwalifikacji merytorycznych i moralnych dla ochrony tych zawodów i ich przedstawicieli oraz dla umacniania interesu społecznego. Powstawanie tego typu struktur i przyznanie im uprawnień władczych traktowane może być jako dowód uznania przez państwo ich kompetencji w dziedzinach realizacji ustawowych zadań publicznych⁷.

Mówi się zatem o zawodach zaufania publicznego. Problem polega jednak na tym, że zawód zaufania publicznego to instytucja nie zdefiniowana ani przez prawo, ani przez doktrynę, ani też orzecznictwo. Najwięcej trudności wywołuje jednak kwestia określenia atrybutów tego zawodu. Jerzy Hausner do istotnych cech zawodu zaufania publicznego zalicza:

- powierzenie uprawniającym taki zawód informacji dotyczących życia prywatnego osób korzystających z ich usług,
- uznawanie tych informacji za tajemnicę zawodową, która nie może być ujawniana,
- objęcie osób dysponujących taką tajemnicą immunitetem zwalniającym ich od odpowiedzialności karnej za nieujawnienie informacji,
- niepodleganie regułom hierarchii urzędniczej,
- występowanie sformalizowanej deontologii zawodowej⁸.

Historia polskiego samorządu zawodowego sięga okresu zaborów, jednakże ze znacznym jego rozwojem mieliśmy do czynienia w okresie II Rzeczypospolitej. Samorząd posiadał wówczas jasno określone podstawy organizacyjne i traktowany był jako związek publicznoprawny. W owym czasie ustawodawca wyszedł z założenia, iż państwu powinno zależeć, aby tego rodzaju związki samorządowe podnosiły morale ich członków oraz pomagały im w różnych aspektach ich działalności w tym również sferze materialnej. Jednocześnie jednak związki te powinny pełnić funkcje publiczne, w tym funkcje z zakresu administracji rządowej, które państwo może im przekazać w drodze delegacji ustawowej⁹.

⁵ M. Cherka, *Decentralizacja – czy „reaktywacja” pojęcia jest groźna?*, „Studia Iuridica” 2004, t. XLIII, s. 15–16.

⁶ R. Kmiecik, *Formy organizacyjne samorządu w III Rzeczypospolitej*, w: *Polska w XX wieku. Politologiczna charakterystyka dokonania i perspektyw rozwoju*, red. R. Kmiecik, Poznań 2000, s. 207.

⁷ A. Lemiszowska, *Spoleczna misja samorządu zawodowego*, w: *Wartości i interesy a społeczeństwo obywatelskie*, red. M. Kwiatkowski, „Rocznik Lubuski” 2003, t. XXIX, cz. I, s. 173.

⁸ R. Kmiecik, *Asymetria w rozwoju samorządu zawodowego i gospodarczego w Polsce*, w: *Spór o samorząd gospodarczy w Polsce*, red. S. Wykrętowicz, Poznań 2005, s. 93–94.

⁹ R. Kmiecik, *Samorząd gospodarczy w Polsce. Rozważania na temat modelu ustrojowego*, Poznań 2004, s. 67.

W okresie Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej naturalny rozwój instytucji demokratycznych został przerwany. Trudno jest dziś domniemywać jak kształtowałby się samorząd zawodowy, gdyby miał on szansę na stopniowe przeobrażenie się wraz ze społeczeństwem, co miało miejsce w państwach zachodnich¹⁰. Przez kilkadziesiąt lat nie istniał w Polsce samorząd zawodowy, bowiem został on zlikwidowany w końcu lat czterdziestych i na początku pięćdziesiątych XX wieku.

Rok 1989 przyniósł wiele zmian społeczno-politycznych, powodując między innymi aktywizację różnorodnych środowisk zawodowych. Wiele środowisk zawodowych postanowiło oprzeć swoje funkcjonowanie na publicznoprawnych formach działania. Jednakże ustanowienie samorządu zawodowego o charakterze publicznoprawnym leżało w gestii państwa¹¹. Zakres, w jakim państwo przekazało władztwo publiczne samorządowi zawodowemu obejmuje:

- **reprezentowanie interesów określonych zawodów wobec władz państwowych** – najlepszym przykładem tego typu działań jest opiniowanie projektów aktów prawnych, a także zgłaszanie spostrzeżeń i wniosków z tego zakresu;
- **nadzór nad należytym wykonywaniem zawodu** – dotyczący m.in. reglamentowania dostępu do określonych profesji i prowadzenie rejestru osób mających prawo wykonywania zawodu; w tej mierze po stronie samorządu znajduje się szereg prerogatyw z zakresu prawa administracyjnego;
- **kształtowanie zasad i czuwanie nad etyką wykonywania zawodu** – w przypadku tej zasady (jak i kolejnej) to samorząd zawodowy ustala zasady deontologii zawodowej, a także poprzez sprawowanie sądownictwa dyscyplinarnego stara się wpływać na postawy swoich członków; ingerencja ta bywa czasami daleko idąca (ograniczenie wykonywania zawodu bądź pozbawienie prawa wykonywania zawodu);
- **organizowanie i prowadzenie sądownictwa dyscyplinarnego;**
- **doskonalenie zawodowe i określanie programów kształcenia w danym zawodzie** – dbają one o jakość świadczonych usług i z tego względu organizują one system szkoleń¹².

Obecnie w polskim systemie prawnym obowiązują uregulowania rangi ustawowej powołujące następujące samorzady zawodowe:

- 1) **samorząd adwokacki**, powołany na podstawie ustawy z dnia 26 maja 1982 r. Prawo o adwokaturze (Dz. U. 2009, Nr 146, poz. 1188 z późn. zm.);
- 2) **samorząd radców prawnych**, powołany na podstawie ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (Dz. U. 2010, Nr 10, poz. 65 z późn. zm.)¹³;

¹⁰ M. Tabernačka, *Zakres wykonywania zadań publicznych przez organy samorządów zawodowych*, Wrocław 2007, s. 21.

¹¹ R. Kmiecik, *Ustrój i zadania samorządu zawodowego*, w: *Samorząd w Polsce – istota, formy, zadania*, red. S. Wykrętowicz, Poznań 2008, s. 352.

¹² R. Kmiecik, *Asymetria w rozwoju...*, op. cit., s. 93.

¹³ W tym momencie warto zauważyć, że podstawy prawne samorządu zawodowego adwokatów oraz radców prawnych pochodzą z początku lat osiemdziesiątych ubiegłego stulecia, dlatego też uregulowania w nich zawarte nie są pokłosiem przemian z 1989 roku. Nie ulega jednak wątpliwości, że są one efektem przeobrażeń systemowych zapoczątkowanych w latach osiemdziesiątych. Fakt, że ustawy te powstały jeszcze w okresie Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej był często używany jako argument przeciwko tworzeniu korporacji zawodowych w Polsce. Używano nawet określenia, że są to ustawy „komunistyczne”. Z tego rodzaju stwierdzeniem nie można się zgodzić, bowiem zapisy w nich zawarte w owym czasie wyprzedzały znacznie swoją epokę i były kolejnym krokiem naprzód w walce o wolną i demokratyczną Polskę. To właśnie adwokaci oraz radcy prawni byli pionierami, jeżeli chodzi o restytucję samorządu zawodowego w Polsce.

- 3) **samorząd lekarski**, powołany na podstawie ustawy z dnia 2 grudnia 2009 r. o izbach lekarskich (Dz. U. 2009, Nr 219, poz. 1708 z późn. zm.)¹⁴;
- 4) **samorząd lekarsko-weterynaryjny**, powołany na podstawie ustawy z dnia 21 grudnia 1990 r. o zawodzie lekarza weterynarii i izbach lekarsko-weterynaryjnych (Dz. U. 2009, Nr 93, poz. 767 z późn. zm.);
- 5) **samorząd notarialny**, powołany na podstawie ustawy z dnia 14 lutego 1991 r. Prawo o notariacie (Dz. U. 2008, Nr 189, poz. 1158 z późn. zm.);
- 6) **samorząd pielęgniarek i położnych**, powołany na podstawie ustawy z dnia 1 lipca 2011 r. o samorządzie pielęgniarek i położnych (Dz. U. 2011, Nr 174, poz. 1038)¹⁵;
- 7) **samorząd aptekarski**, powołany na podstawie ustawy z dnia 19 kwietnia 1991 r. o izbach aptekarskich (Dz. U. 2008, Nr 136, poz. 856 z późn. zm.);
- 8) **samorząd biegłych rewidentów**, powołany na podstawie ustawy z dnia 7 maja 2009 r. o biegłych rewidentach i ich samorządzie, podmiotach uprawnionych do badania sprawozdań finansowych oraz o nadzorze publicznym (Dz. U. 2009, Nr 77, poz. 649 z późn. zm.)¹⁶;
- 9) **samorząd doradców podatkowych**, powołany na podstawie ustawy z dnia 5 lipca 1996 r. o doradztwie podatkowym (Dz. U. 2011, Nr 41, poz. 213);
- 10) samorząd komorniczy, powołany na podstawie ustawy z dnia 29 lipca 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (Dz. U. 2011, Nr 231, poz. 1376 z późn. zm.);
- 11) **samorząd architektów, inżynierów budownictwa, urbanistów**, na podstawie ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o samorządach zawodowych architektów, inżynierów budownictwa oraz urbanistów (Dz. U. 2001, Nr 5, poz. 42 z późn. zm.);
- 12) **samorząd rzeczników patentowych**, powołany na podstawie ustawy z dnia 11 kwietnia 2001 r. o rzecznikach patentowych (Dz. U. 2011, Nr 155, poz. 925)¹⁷;
- 13) **samorząd psychologów**, powołany na podstawie ustawy z dnia 8 czerwca 2001 r. o zawodzie psychologa i samorządzie zawodowym psychologów (Dz. U. 2001, Nr 73, poz. 763 z późn. zm.)¹⁸;
- 14) **samorząd kuratorów sądowych**, powołany na podstawie ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. o kuratorach sądowych (Dz. U. 2001, Nr 98, poz. 1071 z późn. zm.);
- 15) **samorząd diagnostów laboratoryjnych**, na podstawie ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. o diagnostyce laboratoryjnej (Dz. U. 2004, Nr 144, poz. 1529 z późn. zm.)¹⁹.

Samorzędy te można podzielić w zależności od specyfiki zawodowej na 4 grupy:

- korporacje reprezentujące zawody prawnicze i związane z wykonywaniem prawa – samorząd adwokatów, radców prawnych, notariuszy, komorników oraz kuratorów sądowych;

¹⁴ Ustawa regulująca funkcjonowanie samorządu lekarskiego z 2009 roku jest nowym aktem prawnym. Wcześniejsza ustawa została uchwalona 17 maja 1989 r. i nosiła tę samą nazwę (Dz. U. 1989, Nr 30, poz. 158 z późn. zm.).

¹⁵ Zastąpiła ona ustawę z dnia 19 kwietnia 1991 r. o samorządzie pielęgniarek i położnych (Dz. U. 2008, Nr 136, poz. 856 z późn. zm.).

¹⁶ Początkowo samorząd biegłych rewidentów funkcjonował w oparciu o ustawę z dnia 13 października 1994 r. o biegłych rewidentach i ich samorządzie (Dz. U. 1994, Nr 121, poz. 592).

¹⁷ Zastąpiła ona ustawę z dnia 9 stycznia 1993 r. o rzecznikach patentowych (Dz. U. 1993, Nr 10, poz. 46).

¹⁸ Pomimo przyjęcia ustawy powołującej samorząd zawodowy psychologów do dziś nie udało się stworzyć realnych struktur samorządowych. W rzeczywistości więc samorząd ten nie funkcjonuje.

¹⁹ S. Bułajewski, *Samorzędy zawodowe i gospodarcze jako samorzędy specjalne*, w: *Wolność zrzeszania się w Polsce*, red. M. Chmaj, Warszawa 2008, s. 204–222.

- korporacje reprezentujące zawody medyczne i pokrewne – samorząd lekarzy, lekarzy weterynarii, aptekarzy, pielęgniarek i położnych, diagnostów laboratoryjnych oraz psychologów;
- korporacje reprezentujące zawody powstałe w wyniku rozwoju gospodarki rynkowej – samorząd biegłych rewidentów, doradców podatkowych oraz rzeczników patentowych;
- korporacje reprezentujące zawody związane z pełnieniem funkcji w budownictwie i w projektowaniu przestrzeni – samorząd architektów, inżynierów budownictwa oraz urbanistów²⁰.

Wymienione zawody zaliczane są do zawodów zaufania publicznego. Przynależność do samorządu osób wykonujących wymienione wyżej profesje jest obowiązkowa, a możliwość ich wykonywania uzależniona jest od wpisania na listę zawodową. Ustawy regulujące działalność samorządów zawodowych określają strukturę tych samorządów, ilość szczebli w strukturze oraz ustanawiają organy korporacyjne. W ustawach tych określone są zadania państwa, które ustawodawca zdecydował się przekazać do realizacji organom samorządów zawodowych, a także określone są kompetencje, jakie w celu wykonania tych zadań ustawodawca przekazał organom korporacyjnym. Jest to spełnienie idei decentralizacji – samorząd zawodu zaufania publicznego nabywa od państwa szereg kompetencji, by prawidłowo mógł spełniać swoje funkcje, a jednocześnie przejmuje niemal pełną odpowiedzialność za te działania²¹.

Jednocześnie faktem jest, że w ostatnich latach w Polsce samorząd zawodowy poddawany jest krytyce zarówno przez społeczeństwo, jak i samych jego członków. Wokół jego funkcjonowania krąży wiele mitów i nieporozumień, które często zamazują istotę samorządności. Nie ulega wątpliwości, że przynależność do grupy wykonującej zawód zaufania publicznego powinna być formą nobilitacji społecznej wynikającej z obowiązujących w środowisku wysokich standardów profesjonalnych i nienagannej postawy etycznej. Funkcjonujące samorządy zawodowe są z jednej strony administratorem spraw korporacji zawodowych oraz organizatorem życia społecznego w ramach swojej grupy zawodowej, z drugiej zaś strony zajmują się wykonywaniem funkcji z zakresu administracji publicznej. Są jednym z integralnych elementów państwa zorganizowanego w oparciu o zasadę demokratycznego państwa prawa. Posiadanie przez daną profesję statusu samorządu zawodowego powinno mobilizować do wyteźonej pracy po to, aby nie był to jedynie pusty zapis ustawowy, a rzeczywisty samorząd zawodowy. Bezsporne jest również to, iż nie można doprowadzić do zachwiania równowagi pomiędzy interesem społecznym a partykularnym interesem danej profesji, bowiem samorząd zawodowy winien chronić zarówno jego członków, jak i społeczeństwo przed nieprawidłowościami w danym zawodzie²².

Samorząd zawodowy, opierając swoje funkcjonowanie na konstytucyjnej zasadzie decentralizacji jest gwarantem wysokich standardów etycznych i moralnych osób wykonujących zawód, powszechnie uznawany za zawód zaufania publicznego. Wolność wykonywania takiego zawodu obwarowana jest szeregiem wymagań, których celem jest reglamentacja dostępu wyłącznie dla tych osób, które legitymują się nie tylko wysokimi kwalifikacjami merytorycznymi, ale także przestrzegają zasad deontologii zawodowej. Funkcjonowanie samorządu zawodowego gwarantuje również to, że osoby parające się zawodem uznanym za zawód

²⁰ M. A. Waligórski, S. Pawłowski, *Samorząd zawodowy i gospodarczy w Polsce*, Poznań 2005, s. 71.

²¹ R. Kniecziak, P. Antkowiak, K. Walkowiak, *Samorząd gospodarczy i zawodowy w systemie politycznym Polski*, Warszawa 2012, s. 200.

²² P. Antkowiak, *Samorząd zawodowy w Polsce*, Warszawa–Poznań 2012, s. 116.

zaufania publicznego ponoszą pełną odpowiedzialność za swoje działania. Wydaje się, że samorząd zawodowy jest gwarantem zachowania równowagi między wolnością wykonywania danego zawodu, a odpowiedzialnością moralną i dyscyplinarną osób wykonujących dany zawód.

Funkcjonowanie wolnych zawodów w Europie

Z uwagi na fakt, iż w Polsce funkcjonuje kilkanaście korporacji zawodowych obejmujących profesje, które w ustawodawstwie i literaturze europejskiej określane są mianem wolnych zawodów, obszar badań w dalszej części tej pracy zawężony został jedynie do niektórych zawodów, w szczególności zawodów prawniczych. Jest to o tyle istotne, iż ogrom uregulowań wspólnotowych nie pozwala szczegółowo przeanalizować wszystkich profesji. Wybór padł na zawody prawnicze, bowiem ich funkcjonowanie po pierwsze wzbudza wiele emocji w Polsce, po drugie zaś rozwiązania europejskie dotyczące zawodów prawniczych są niezwykle bogate.

Pojęcie zawodu zaufania publicznego jest specyficzną cechą polskiego systemu prawnego i nie jest szerzej znane w innych krajach europejskich. Z tego powodu znaczenie tego pojęcia nie uległo zasadniczym zmianom po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej. Sfera ta w głównej mierze pozostaje w kompetencji poszczególnych państw europejskich. Podobnie jest z pojęciem samorządu zawodowego, które wprawdzie w różnej postaci występuje w państwach europejskich, ale ich regulowanie ustawodawca europejski pozostawił suwerennej jurysdykcji państw członkowskich²³. W prawie wspólnotowym brak jest w szczególności regulacji normatywnych odnośnie wolnych zawodów (w tym zawodów prawniczych). Państwa członkowskie mają swobodę w kształtowaniu wymogów dostępu do zawodu, z zastrzeżeniem, że regulacje krajowe nie mogą naruszać zasady proporcjonalności (art. 5 Traktatu o Unii Europejskiej) i niedyskryminacji ze względu na przynależność państwową (art. 18 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej). Aby jednak wskazać na pewne osobliwości krajowych rozwiązań dotyczących funkcjonowania wolnych zawodów warto wskazać chociażby na zawód solycytora w Irlandii.

Zakres uprawnień irlandzkich solycytorów przypomina do złudzenia uprawnienia przysługujące w Polsce adwokatom. Zawód ten jest nieco zbliżony także do zawodu radcy prawnego, notariusza czy doradcy podatkowego. Większość solycytorów w Irlandii funkcjonuje w oparciu o prywatne kancelarie, ale mogą oni również wybrać karierę pracownika w przedsiębiorstwie handlowym, przemysłowym czy w urzędzie państwowym. Solycytorzy mają prawo reprezentować swoich klientów (zarówno osoby fizyczne, jak i osoby prawne) przed sądami i innymi organami powołanymi do rozstrzygania spraw. W ramach działań podobnych do doradztwa podatkowego czy notariatu, solycytor zajmuje się sporządzaniem aktów przeniesienia własności, dzierżawy i innych umów. Solycytorzy sporządzają również testamenty, zarządzają funduszami spadkowymi czy obsługują zobowiązania podatkowe. Pomimo wielu podobieństw dotyczących zakresu działania irlandzkich solycytorów, to w przypadku uzyskiwania uprawnień do wykonywania zawodu, w porównaniu z polskimi rozwiązaniami, występują dość znaczne różnice. Całość nadzoru nad uzyskaniem pełni uprawnień zawodo-

²³ L. Grzonka, *Samorząd zawodowy radców prawnych wobec członkostwa Polski w Unii Europejskiej*, „Wiek XXI” 2007, nr 3, s. 80.

wych spoczywa w rękach Stowarzyszenia Prawników Irlandii. Przyszły solicytor ma do pokonania następujące etapy:

- egzamin wstępny;
- tak zwany Pierwszy Egzamin Irlandzki;
- część pierwsza egzaminu końcowego;
- praktyka zawodowa trwająca 24 miesiące;
- kursy praktyki zawodowej, podzielone na część pierwszą i część drugą;
- tak zwany Drugi Egzamin Irlandzki²⁴.

Po zakończeniu wszystkich stadiów edukacji, aplikant automatycznie otrzymuje od Stowarzyszenia Prawników Irlandii formularz wniosku o wpis na listę solicytorów. Niezbędne jest jednak złożenie przez patrona przyrzeczenia obejmującego zapewnienie, iż ubiegający się o wpis jest osobą godną i należyście przygotowaną²⁵.

Innym przykładem zróżnicowania rozwiązań w poszczególnych krajach europejskich jest zawód notariusza. Obecnie zawód ten występuje w tych państwach europejskich, które posiadają system prawny określany mianem systemu prawa cywilnego. W odróżnieniu od systemu prawa skandynawskiego oraz systemu prawa *common law*, w obszarze obowiązywania systemu prawa cywilnego funkcjonuje zawód notariusza. Generalnie rzecz ujmując, zadaniem notariusza jest sporządzanie dużej liczby dokumentów i nadawanie im charakteru państwowego, bowiem notariusz wykonuje swoje czynności w imieniu państwa jako urzędnik publiczny. Tego rodzaju działalność ma na celu zapewnienie pewności transakcji, kontroli państwa nad różnorodnymi transakcjami oraz nad stosunkami prawnymi między podmiotami, ale także bezpieczeństwa przechowywania dokumentów²⁶.

We wszystkich państwach, w których funkcjonuje wspomniany wyżej system prawa cywilnego, z wyjątkiem Portugalii, wykonywanie czynności w ramach delegacji ustawowej nie jest jedynym zadaniem notariusza, bowiem zajmuje się on także projektowaniem dokumentów oraz doradztwem prawnym. W państwach tych, prócz Holandii oraz Niemiec, zawód notariusza jest odrębnym zawodem prawniczym i nie jest możliwe łączenie go z innymi zawodami prawniczymi ani też praktykowanie w żadnej formie z przedstawicielami innych profesji związanych z prawem²⁷. Notariusze są z jednej strony urzędnikami publicznymi wykonującymi swoje funkcje w imieniu danego państwa, z drugiej natomiast strony osobami wykonującymi wolny zawód prawniczy. Tego rodzaju konstatację wywodzić można z uchwały Parlamentu Europejskiego z dnia 18 stycznia 1994 r., która dotyczyła sytuacji i organizacji wewnętrznej notariuszy w krajach Unii Europejskiej. Wynika z niej bowiem, iż poszczególne państwa delegują na notariuszy część władztwa administracyjnego, co ma zapewnić wiary-

²⁴ Dla kontrastu warto wskazać, iż w Polsce na listę adwokatów może być wpisany ten, kto:

- jest nieskazitelnego charakteru i swym dotychczasowym zachowaniem daje rękojmię prawidłowego wykonywania zawodu adwokata,
- korzysta w pełni z praw publicznych oraz ma pełną zdolność do czynności prawnych,
- ukończył wyższe studia prawnicze w Rzeczypospolitej Polskiej i uzyskał tytuł magistra lub zagraniczne studia prawnicze uznane w Rzeczypospolitej Polskiej,
- odbył w Rzeczypospolitej Polskiej aplikację adwokacką i złożył egzamin adwokacki.

²⁵ E. Stawicka, *Druga do zawodu solicytora w Irlandii*, „Palestra” 2003, nr 11–12, s. 196–200.

²⁶ M. Modrzejewski, *Uprawnienia notariuszy do wykonywania czynności notarialnych po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej na tle zawodów adwokata i radcy prawnego*, „Nowy Przegląd Notarialny” 2006, r. 8, nr 2, s. 59–60.

²⁷ Także w Polsce zawód notariusza jest określany jako zawód zaufania publicznego. Korzysta on także z ochrony, z jakiej korzystają funkcjonariusze publiczni. Por. Ł. Jaworski, *Regulacja zawodów prawniczych w państwach członkowskich Unii Europejskiej*, „Problemy Zarządzania” 2004, nr 3, s. 197–205.

godność potwierdzanych czynności prawnych oraz moc dowodową sporządzanych przez notariuszy dokumentów. Ponieważ notariuszowi wykonującemu swój zawód przysługują pewne uprawnienia zarezerwowane zazwyczaj dla urzędników administracji publicznej, to zawód ten zakwalifikowano jako niepodlegający zasadzie swobodnego przepływu osób zgodnie z art. 51 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej. Wszystkie zatem państwa, w których znany i praktykowany jest zawód notariusza, zabezpieczają prawo wykonywania tego zawodu dla własnych obywateli²⁸.

Widać zatem wyraźnie podobieństwa, ale i różnice w organizacji życia zawodowego przedstawicieli różnych profesji uznawanych jako wolne zawody w poszczególnych krajach europejskich. Pomimo ogólnie przyjętych zasad zawartych w prawie wspólnotowym, kwestia szczegółowych rozwiązań pozostawiona została w gestii poszczególnych krajów europejskich. Inną kwestią jest respektowanie różnorodnych swobód w wykonywaniu wolnych zawodów w poszczególnych krajach członkowskich Unii Europejskiej.

Wykonywanie wolnych zawodów w Polsce po 1 maja 2004 roku

Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej w znaczący sposób wpłynęło na kształt polskich uregulowań prawnych dotyczących wykonywania zawodów powszechnie uznawanych za zawody zaufania publicznego. Zasady swobodnego przepływu osób wykonujących wolne zawody zawarte we wspólnotowym prawie pierwotnym zostały skonkretyzowane w Dyrektywie Rady z dnia 21 grudnia 1988 r., która dotyczyła wzajemnego uznawania kwalifikacji zawodowych. Zgodnie z jej zapisami osoba pracująca na własny rachunek ma możliwość wykonywania zawodu w państwie członkowskim innym niż kraj pochodzenia. Skorzystanie z takiej możliwości uzależnione zostało jednak od faktu ukończenia studiów prawniczych trwających co najmniej 3 lata, uzyskania odpowiednich kwalifikacji zawodowych (np. aplikacji) oraz zdania tzw. testu umiejętności, który polega na sprawdzeniu poziomu wiedzy zawodowej, niezbędnej do wykonywania zawodu prawniczego na terytorium danego państwa przyjmującego tą osobę. Modelowe założenia tej dyrektywy zostały w różnoraki sposób implementowane do porządków prawnych poszczególnych państw członkowskich Unii Europejskiej²⁹.

Wszystkie wskazane wyżej rozwiązania mają na celu wzajemne otwarcie rynku usług prawniczych. W efekcie przystąpienia Polski do Unii Europejskiej rozwiązania te są również realizowane w zakresie świadczenia usług prawnych przez polskich prawników w innych krajach członkowskich oraz przez prawników innych państwa na terenie Polski. Wszystkie te założenia wspomnianej dyrektywy zostały implementowane do polskiego systemu prawnego. Jeśli chodzi o zawód adwokata czy radcy prawnego to rozwiązania te zostały wprowadzone do ustaw normujących zasady wykonywania tych zawodów. Na zasadzie wzajemności, o ile umowy międzynarodowe ratyfikowane przez Rzeczypospolitą Polską lub przepisy organizacji międzynarodowych, których Polska jest członkiem, nie stanowią inaczej, prowadzenie przez prawnika z Unii Europejskiej praktyki prawniczej na terytorium naszego kraju jest uzależnione od decyzji okręgowej rady adwokackiej lub okręgowej rady radców prawnych.

²⁸ E. Skrzydło-Tesalska, *Swobodny przepływ osób a wykonywanie zawodu notariusza w Unii Europejskiej*, „Rejent” 2000, nr 4, s. 173–179.

²⁹ Dyrektywa Rady z dnia 21 grudnia 1988 r. 89/48/EWG w sprawie ogólnego systemu uznawania dyplomów studiów wyższych, przyznawanych po ukończeniu kształcenia i szkolenia zawodowego trwającego co najmniej trzy lata, www.buwimw.edu.pl/eu/public/files/pl/dir/3199210051-pl.pdf, 10.01.2012.

Taka osoba po zaaprobowaniu jej kandydatury i po wpisaniu jej na odpowiednią listę zawodową posiada identyczne obowiązki oraz prawa jak adwokat i radca prawny³⁰.

Prawnik z Unii Europejskiej zostanie wpisany na listę adwokatów lub radców prawnych jeśli:

- jest nieskazitelnego charakteru i swoim dotychczasowym zachowaniem daje rękojmię prawidłowego wykonywania zawodów adwokata bądź radcy prawnego;
- korzysta z pełni praw publicznych oraz posiada pełną zdolność do czynności prawnych;
- włada językiem polskim w mowie i piśmie;
- zda test umiejętności.

Test umiejętności dotyczy wiedzy zawodowej kandydata i ma na celu ocenę jego zdolności do wykonywania zawodu radcy prawnego lub adwokata. Ocena ta kończy się konkluzją, iż dany kandydat posiada kwalifikacje zawodowe wymagane w państwie członkowskim Unii Europejskiej do wykonywania danej profesji. Kandydat może być jednak zwolniony z testu umiejętności, jeśli udowodni on, że przez okres co najmniej trzech lat wykonywał aktywnie i nieprzerwanie stałą praktykę prawniczą w zakresie prawa obowiązującego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Powyższe uwagi pozwalają stwierdzić jednoznacznie, iż zasada swobodnego przepływu osób na gruncie prawa polskiego jest w pełni realizowana w przypadku osób wykonujących zawód adwokata lub radcy prawnego³¹.

Aby jednak nie ograniczać się jedynie do zawodów prawniczych warto też wskazać na konsekwencje, jakie wywołało przystąpienie Polski do Unii Europejskiej w stosunku do zawodu lekarza. Wymogło ono ustawodawcy dostosowanie przepisów określających funkcjonowanie samorządu lekarskiego do dyrektywy 78/686/EWG z dnia 25 lipca 1978 r. dotyczącej wzajemnego uznawania dyplomów, świadectw i innych dokumentów potwierdzających posiadanie kwalifikacji osób wykonujących zawód lekarza dentystry, łącznie ze środkami mającymi na celu ułatwienie skutecznego wykonywania prawa przedsiębiorczości i swobody świadczenia usług (Dz. U. WE L 233 z 24.08.1978 z późn. zm.) oraz dyrektywy 93/16/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. mającej na celu ułatwienie swobodnego przepływu lekarzy i wzajemnego uznawania ich dyplomów, świadectw i innych dokumentów potwierdzających posiadanie kwalifikacji (Dz. U. WE L 165 z 7.07.1993 z późn. zm.)³².

³⁰ M. Modrzejewski, *Uprawnienia notariuszy...*, op. cit., s. 57–58.

³¹ Ibidem, s. 59.

³² Należałoby jednak dodać, że całokształt organizacji, kompetencji oraz sposobów działania samorządu zawodowego lekarzy, prócz zapisów konstytucji oraz ustawy o izbach lekarskich regulują bądź regulowały: ustawa z dnia 30 sierpnia 1991 r. o zakładach opieki zdrowotnej (Dz. U. 1991, Nr 91, poz. 408 z późn. zm.), ustawa z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentystry (Dz. U. 1997, Nr 28, poz. 152, z późn. zm.), rozporządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 26 września 1990 r. w sprawie postępowania w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej lekarzy (Dz. U. 1990, Nr 69, poz. 406), rozporządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 23 kwietnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu postępowania w sprawach wydawania zezwoleń i wpisu do rejestru indywidualnych praktyk lekarskich i indywidualnych specjalistycznych praktyk lekarskich oraz wzorów rejestrów (Dz. U. 1998, Nr 58, poz. 371), rozporządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 23.03.2000 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu postępowania w sprawach wydawania zezwoleń i wpisu do rejestru indywidualnych praktyk lekarskich, indywidualnych specjalistycznych praktyk lekarskich i grupowych praktyk lekarskich oraz ustalenia danych objętych wpisem i sposobu prowadzenia rejestrów (Dz. U. 2000, Nr 30, poz. 378), Kodeks etyki lekarskiej (<http://www.portalmed.pl/>, 29.07.2008), uchwała NRL nr 17/90/I, uchwała NRL nr 49/91/I, uchwała NRL nr 67/92/I, uchwała NRL nr 4/94/II, uchwała NRL nr 8/94/II, uchwała NRL nr 54/95/II, uchwała NRL nr 86/96/II, uchwała nr 9 IV KZL z dnia 12 grudnia 1997 r., uchwała NRL nr 18/98/III w sprawie szczegółowych zasad podawania do publicznej wiadomości informacji o udzielaniu przez lekarzy świadczeń zdrowotnych w ramach indywidualnej praktyki lekarskiej, uchwała NRL nr 80/99/III w sprawie obszarów, siedzib i nazw OIL, uchwała NRL nr 81/99/III w sprawie wdrożenia uchwały Nr 80/99/III z dnia 26 listopada 1999 r., obwieszczenie Prezesa NRL

Chcąc krótko podsumować tę część rozważania należy jednoznacznie stwierdzić, iż przystąpienie Polski do Unii Europejskiej wywarło znaczący wpływ na model samorządu zawodowego zawodów zaufania publicznego. W przypadku zawodów prawniczych widoczne jest wyraźnie poszerzenie rynku pomocy prawnej, a także umożliwienie osobom, które posiadają odpowiednie kwalifikacje, wykonywania zawodów prawniczych niezależnie od posiadanego przez nich obywatelstwa.

Podsumowanie

Samorząd zawodowy w Polsce z jednej strony stoi na straży deontologii zawodowej i jest ważnym elementem struktury administracyjnej w demokratycznym państwie prawa. Z drugiej strony jego funkcjonowanie wzbudza wiele kontrowersji. Widać wyraźnie, że opinia społeczeństwa o różnych samorządach zawodowych jest coraz bardziej negatywna, bowiem rola społeczna, jaką przypisuje społeczeństwo danej grupie zawodowej, ma niezwykle istotne znaczenie dla jej funkcjonowania. Istotną częścią działalności samorządów zawodowych jest bowiem dbanie o wysokie standardy moralne i etyczne³³.

Poddaje się w wątpliwość to, czy np. samorząd zawodowy adwokatów nie ogranicza konkurencji na rynku usług prawnych i nie stanowi swoistego rodzaju prawnie usankcjonowanego monopolu. Restrykcyjne zasady uzyskiwania prawa wykonywania zawodu oraz reglamentowany dostęp do usług prawniczych powoduje, zdaniem niektórych obserwatorów, nieład na rynku usług prawniczych. Z drugiej strony obrońcy samorządu adwokackiego twierdzą, że chodzi przede wszystkim o jakość świadczonych usług prawniczych, a nie o ich ilość³⁴.

Wydaje się, że likwidacja samorządów zawodowych z polskiego systemu administracyjnego byłaby znaczącym błędem, bowiem stanowi on dziś integralny element polskiego modelu ustrojowego. Mimo to pojawiają się bardzo poważne zastrzeżenia co do jego konstytucyjności. Jakiś czas temu tego rodzaju wątpliwości przedstawił Rzecznik Praw Obywatelskich, kierując do Trybunału Konstytucyjnego wniosek o sprawdzenie zgodności z Konstytucją zasady obligatoryjnej przynależności do danej korporacji zawodowej osób parających się daną profesją³⁵.

nr 1/01/III w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu uchwały Nr 104/97/II Naczelnej Rady Lekarskiej w sprawie szczegółowego trybu postępowania w sprawach przyznawania prawa wykonywania zawodu lekarza i lekarza stomatologa oraz prowadzenia rejestrów lekarzy, uchwała NRL nr 1/119/01/III, uchwała NRL nr 19/137/01/III w sprawie systemu informatycznego służącego do przetwarzania danych osobowych zawartych w Centralnym Rejestrze Lekarzy oraz systemu ochrony tych danych, uchwała NRL nr 20/138/01/III w sprawie zasad przekazywania danych osobowych z okręgowych rejestrów lekarzy do Centralnego Rejestru Lekarzy, uchwała NRL nr 23/141/01/III z dnia 28 września 2001 r. w sprawie ustalenia wykazu obowiązujących uchwał Naczelnej Rady Lekarskiej.

³³ Zapisy Kodeksu etyki lekarskiej w sposób szczegółowy regulują zasady etyki lekarskiej i deontologii zawodowej. Niektóre zapisy kodeksu budziły bardzo wiele kontrowersji, a czasem wyraźny sprzeciw zarówno ze strony społecznej, jak i samych zainteresowanych członków samorządu zawodowego lekarzy. Najwięcej kontrowersji wzbudzały zapisy art. 52 ust. 2 Kodeksu etyki lekarskiej, w którym była mowa o zachowaniu ostrożności w krytykowaniu innych lekarzy, w szczególności zaś w obecności pacjentów czy też publicznie. Wśród lekarzy pojawiały się głosy, że tego rodzaju zapisy ograniczają wolność słowa i krytyki (K. Barman, *Lekarzom nie wolno krytykować kolegów*, „Dziennik” z dnia 29.01.2007 r.). Wyraz temu dał Trybunał Konstytucyjny, który w dniu 23 kwietnia 2008 roku orzekł, że art. 52 ust. 2 Kodeksu etyki lekarskiej, dotyczący krytyki działania lekarzy przez innych lekarzy jest niezgodny z Konstytucją RP w zakresie, w jakim zakazuje zgodnych z prawdą i uzasadnionych ochroną interesu publicznego wypowiedzi publicznych na temat działalności zawodowej innego lekarza (Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 23 kwietnia 2008 r., sygn. akt SK 16/07).

³⁴ H. Fedorowicz, *Zawody zaufania publicznego*, „Rzeczpospolita” z dnia 5.03.2005 r.

³⁵ D. Frey, T. Pietryga, *Przeciw korporacjom*, „Rzeczpospolita” z dnia 12.01.2009 r. Por. P. Antkowiak, *Samorząd zawodowy...*, op. cit., s. 289–292.

Innym działaniem w tym zakresie jest pomysł autorstwa Ministra Sprawiedliwości Jarosława Gowina, którego celem jest szeroko pojęta „deregulacja zawodów”³⁶. Zdaniem autorów projektu Polska jest rekordzistą Europy pod względem ograniczania dostępu do zawodów, bowiem lista profesji regulowanych w naszym kraju liczy aż 380 pozycji. W ocenie projektodawców negatywne skutki nadmiernej regulacji to: wzrost poziomu bezrobocia, wzrost cen i spadek jakości usług, wycisk w zawodach regulowanych, rozrost biurokracji i zwiększanie kosztów funkcjonowania państwa oraz szkodliwy wpływ na rozwój gospodarczy państwa (obniżenie konkurencyjności polskiej gospodarki w międzynarodowych rankingach). Do pierwszej transzy wybranych zostało 49 zawodów, co do których stwierdzono nadmierną regulację. Wśród nich znalazły się zawody: adwokata, radcy prawnego, komornika sądowego oraz notariusza³⁷.

W przygotowanym projekcie pominięto zupełnie fakt, że niektóre zawody, w tym przede wszystkim zawody zaufania publicznego pełnią ważną rolę publiczną. Ograniczanie kompetencji samorządu w regulowaniu dostępu do danej profesji prowadzi nieuchronnie do jego likwidacji.

Mimo różnego rodzaju wątpliwości, co do działalności samorządów zawodowych, w Polsce w ostatnich latach występuje tendencja do organizowania coraz to nowych grup zawodowych na zasadzie przymusowego samorządu. Przykładem może być zawód architekta, natomiast kolejne grupy, np. geodeci kartografowie, pracownicy socjalni czy syndycy podjęły inicjatywę zmierzającą do utworzenia samorządów korporacyjnych.

Dalsza ewolucja samorządów zawodowych zaufania publicznego uzależniona będzie od tego, czy uda się w sposób optymalny znaleźć rozwiązanie pomiędzy ujęciem zawodu jako przedsięwzięcia oraz uwzględnieniem swoistych dla poszczególnych profesji funkcji z zakresu zadań publicznych. Wydaje się, że wpływ prawa wspólnotowego na rozwiązania krajowe, w tym również polskie akty normatywne, będzie coraz większy, a sprawa regulacji dostępu do tych zawodów będzie coraz bardziej uniwersalna na terenie starego kontynentu. Widać bowiem stopniowe zwiększenie się zainteresowania organów Unii Europejskiej sytuacją prawną i zakresem funkcji publicznych przyznanych poszczególnym grupom zawodowym³⁸.

Polski model samorządu zawodowego jest niewątpliwie efektem przemian systemowych roku 1989. Środowisku danej korporacji zawodowej powinno zależeć na tym, aby członkami tej korporacji stawały się osoby godne wykonywania danego zawodu. Wydaje się również, że samorządowi powinno zależeć na poprawie wizerunku własnej korporacji, która w przeświadczeniu społecznym, słusznie bądź też niesłusznie, bardziej dba o interes własnych członków aniżeli o interes społeczny, który jest przecież z założenia istotą funkcjonowania samorządu zawodowego. Należy mieć nadzieję, iż członkowie poszczególnych korporacji rozumieją, że posiadanie samorządu zawodowego i miano charakteru zawodu zaufania publicznego nie jest stanem danym raz na zawsze, bowiem to tak naprawdę od państwa zależy, czy zechce ono przekazać część swoich prerogatyw danym grupom społecznym (zawodowym) ufając, że będą one w stanie lepiej realizować część zadań publicznych. Posiadanie samorządu zawodowego jest swoistego rodzaju przywilejem, który winien być pielęgnowany przez przedstawicieli wyróżnionych w ten sposób zawodów.

³⁶ Projekt ustawy z dnia 6 marca 2012 r. o zmianie ustaw regulujących wykonywanie niektórych zawodów.

³⁷ Jednocześnie w Ministerstwie Sprawiedliwości rozpoczęły się już prace nad projektem ustawy, który ułatwiłby dostęp do kolejnych 180 zawodów. Oznacza to, że obie ustawy deregulacyjne otworzyłyby dostęp do około 230 zawodów, co stanowi ponad 60% wszystkich obecnie regulowanych w Polsce zawodów.

³⁸ L. Grzonka, *Samorząd zawodowy...*, op. cit., s. 100–101.

Bibliografia

- Antkowiak P., *Samorząd zawodowy w Polsce*, Warszawa–Poznań 2012.
- Barman K., *Lekarzowi nie wolno krytykować kolegów*, „Dziennik” z dnia 29.01.2007 r.
- Buławajewski S., *Samorzady zawodowe i gospodarcze jako samorzady specjalne*, w: *Wolność zrzeszania się w Polsce*, red. M. Chmaj, Warszawa 2008.
- Cherka M., *Decentralizacja – czy „reaktywacja” pojęcia jest groźna?*, „Studia Iuridica” 2004, t. LIII.
- Dyrektywa Rady z dnia 21 grudnia 1988 r. 89/48/EWG w sprawie ogólnego systemu uznawania dyplomów studiów wyższych, przyznawanych po ukończeniu kształcenia i szkolenia zawodowego trwającego co najmniej trzy lata, www.buwimw.edu.pl/eu/public/files/pl/dir/3199210051-pl.pdf, 10.01.2012.
- Fedorowicz H., *Zawody zaufania publicznego*, „Rzeczpospolita” z dnia 05.03.2005 r.
- Frey D., Pietryga T., *Przeciw korporacjom*, „Rzeczpospolita” z dnia 12.01.2009 r.
- Grzonka L., *Samorząd zawodowy radców prawnych wobec członkostwa Polski w Unii Europejskiej*, „Wiek XXI” 2007, nr 3.
- Jacyszyn J., *Pojęcie wolnego zawodu. Analiza aktów prawnych i doktryny*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2000, nr 10.
- Jacyszyn J., *Wykonywanie wolnych zawodów w Polsce*, Warszawa 2004.
- Jaworski Ł., *Regulacja zawodów prawniczych w państwach członkowskich Unii Europejskiej*, „Problemy Zarządzania” 2004, nr 3.
- Kmieciak R., *Asymetria w rozwoju samorządu zawodowego i gospodarczego w Polsce*, w: *Spór o samorząd gospodarczy w Polsce*, red. S. Wykrętowicz, Poznań 2005.
- Kmieciak R., *Formy organizacyjne samorządu w III Rzeczypospolitej*, w: *Polska w XX wieku. Politologiczna charakterystyka dokonań i perspektyw rozwoju*, red. R. Kmieciak, Poznań 2000.
- Kmieciak R., *Samorząd gospodarczy w Polsce. Rozważania na temat modelu ustrojowego*, Poznań 2004.
- Kmieciak R., *Ustrój i zadania samorządu zawodowego*, w: *Samorząd w Polsce – istota, formy, zadania*, red. S. Wykrętowicz, Poznań 2008.
- Kmieciak R., Antkowiak P., Walkowiak K., *Samorząd gospodarczy i zawodowy w systemie politycznym Polski*, Warszawa 2012.
- Lemiszowska A., *Spoleczna misja samorządu zawodowego*, w: *Wartości i interesy a społeczeństwo obywatelskie*, red. M. Kwiatkowski, „Rocznik Lubuski” 2003, t. XXIX, cz. I.
- Modrzejewski M., *Uprawnienia notariuszy do wykonywania czynności notarialnych po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej na tle zawodów adwokata i radcy prawnego*, „Nowy Przegląd Notarialny” 2006, r. 8, nr 2.
- Projekt ustawy z dnia 6 marca 2012 r. o zmianie ustaw regulujących wykonywanie niektórych zawodów.
- Skrzydło-Tesalska E., *Swobodny przepływ osób a wykonywanie zawodu notariusza w Unii Europejskiej*, „Rejent” 2000, nr 4.
- Stawicka E., *Droga do zawodu solicytora w Irlandii*, „Palestra” 2003, nr 11/12.
- Szydło M., *Nabywanie uprawnień do wykonywania wolnych zawodów*, „Państwo i Prawo” 2002, z. 7.
- Tabernacka M., *Zakres wykonywania zadań publicznych przez organy samorządów zawodowych*, Wrocław 2007.
- Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz. U. 1991, Nr 80, poz. 350 z późn. zm.).
- Waligórski M. A., Pawłowski S., *Samorząd zawodowy i gospodarczy w Polsce*, Poznań 2005.
- Wojtczak K., *Zawód i jego prawna reglamentacja. Studium z zakresu materialnego prawa administracyjnego*, Poznań 1999.
- Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 23 kwietnia 2008 r., sygn. akt SK 16/07.

Polish and European standards of free professions

Summary

For some time Poland has been debating the issue of the existence and functioning of professional corporations. This debate concerns only those professions that are deemed professions of public trust and which have been granted the privilege of developing their respective professional self-governing bodies. European solutions for regulating the issue of such professions are varied and have attracted the attention of the European Union. Contemplating the evolution of the Polish political system in the field of self-governing bodies it is worth paying attention to the European standards regulating the functioning of free professions, which include what are considered professions of public trust in Poland. The said regulations set certain standards for the Polish regulator to be followed and implemented.